

УДК *811.161.2'37'373'42:821.161.2*

DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2025.32.337350>

В. П. Олексенко,
д-р філол. наук, проф.,
Херсонський державний університет,
професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1358-6325>

ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ ЮРІЯ ІЗДРИКА: ЛЕКСИКО СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті стверджено, що на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки художня література посідає важливе місце в житті кожного свідомого громадянина, а українські письменники порушують актуальні злободенні теми, з-поміж яких особливе місце посідають питання психології особистості, довікплля, політичної ситуації, звичаїв і традицій українського народу. Констатовано, що художні тексти є результатом творчої діяльності майстрів слова. Досліджено особливості ідіостилю Юрія Іздрика, схарактеризовано семантичні особливості лексичних одиниць, визначено основні риси лексико-семантичного складу. Умотивовано, що на лексичний склад творів автора суттєво впливають його вподобання і звички. Заакцентовано, що ключовою рисою індивідуального стилю письма Юрія Іздрика є не безпосередня комунікація з читачем, а опис світу, стану відчуттів героя. Обґрунтовано, що ідіостиль Юрія Іздрика — це особлива ідіоматика, заснована на поєднанні різних лексичних одиниць з унікальними конотаціями. З'ясовано, що ідіостиль Юрія Іздрика характеризується різноманітністю та виразністю лексико-семантичних засобів. Спостережено семантичні відношення між лексико-семантичними одиницями (парадигматичні, синтагматичні, епідигматичні). Доведено, що використання правильних відношень між лексичними одиницями додає текстам автора структурованості, ритмічності та виразності, а лексико-семантичний аналіз його ідіостилу дасть змогу зрозуміти мовні та стилістичні особливості творів автора.

Ключові слова: лексико-семантичні відношення (парадигматичні, синтагматичні, епідигматичні), антонімія, епітети, метафори, порівняння, паронімія, синонімія, омонімія, ідіостиль, ідіолект, мовна картина світу, текст, лексико-семантичні особливості, синестезія, гра слів, семантика, полісемія (багатозначність).

V. P. Oleksenko,
*Doctor of Philological Sciences,
Professor of the Department of Ukrainian
and Slavic Philology and Journalism,
Kherson State University*

PECULIARITIES OF YURII IZDRYK'S IDIOSTYLE: THE LEXICO-SEMANTIC ASPECT

The article asserts that at the current stage of development in linguistic science, fiction holds an important place in the life of every conscious citizen, and Ukrainian writers address pressing contemporary issues, among which special attention is given to topics such as personality psychology, the environment, the political situation, customs, and traditions of the Ukrainian people. It is stated that literary texts are the result of the creative activity of masters of the word. The study explores the peculiarities of Yuri Izdryk's idiolect, characterizes the semantic features of lexical units, and identifies the main traits of his lexico-semantic system. It is argued that the author's preferences and habits significantly influence the lexical composition of his works. The article emphasizes that the key feature of Yuri Izdryk's individual writing style is not direct communication with the reader, but rather the depiction of the world and the sensory experiences of the protagonist. It is substantiated that Izdryk's idiolect represents a distinctive idiomatic system, based on the combination of various lexical units with unique connotations. It has been found that Yuri Izdryk's idiolect is characterized by the diversity and expressiveness of lexico-semantic devices. Semantic relationships between lexico-semantic units are observed (paradigmatic, syntagmatic, epidigmatic). It is proven that the correct use of relationships between lexical units adds structure, rhythm, and expressiveness to the author's texts. A lexico-semantic analysis of his idiolect allows for a deeper understanding of the linguistic and stylistic features of his works.

Key words: lexico-semantic relations (paradigmatic, syntagmatic, epidigmatic), antonymy, epithets, metaphors, comparisons, paronymy, synonymy, homonymy, idiolect, idiosyncrasy, linguistic worldview, text, lexico-semantic features, synesthesia, wordplay, semantics, polysemy.

Постановка проблеми та її актуальність. Тема лексико-семантичного аналізу ідіостилю Юрія Іздрика є актуальною, оскільки він є відомим українським поетом, прозаїком і літературним критиком, чії твори позначені своїм тематичним розмаїттям, оригінальністю й складністю порушуваних проблем. Лексико-семантичний аналіз його ідіостилю дасть змогу зрозуміти мовні та стилістичні особливості творчої спадщини митця.

Аналіз досліджень проблеми. Українські письменники сучасності у своїх наукових доробках порушують актуальні злободенні теми, з-поміж яких помітне місце

посідають питання психології особистості, довкілля, політичної ситуації, дослідження історії, культурних надбань, звичаїв українського народу. Завдання літератури на сучасному етапі — відтворювати реальності сьогодення, відображати соціальні, політичні, економічні процеси, що відбуваються у світі, знайомити читачів з історією, культурними та іншими традиціями, цінностями народу, формувати національну ідентичність. Досить яскравим прикладом сучасної української літератури саме в такому аспекті є творчість українського письменника, поета, прозаїка, культуролога Юрія Іздрика. Основні мотиви його творчості — теми любові, пошуку сенсу життя, смерті і тлінності буття, роздуми про природу людини в суспільстві.

Дослідженню творчості Юрія Іздрика присвятили свої наукові розвідки **літературознавці** І. Бетко, М. Бірченко, Я. Голобородько, Т. Гребенюк, Н. Козачук, Г. Косарева, Л. Лавринович, Г. Матвієнко, С. Павлишин, С. Підпригора, Т. Саяпіна, О. Тулузакова, О. Цибулько, А. Шевченко, Я. Юхимчук. **Мовознавчий** аспект творчого доробку Ю. Іздрика досліджували А. Білозуб — **з'ясовано** явище гри слів, Е. Боева, І. Дегтярьова, О. Назаренко — інтертекстуальність як ознака ідіостилю Юрія Іздрика та спосіб індивідуального текстотворення, Ю. Бондаренко — проаналізовано словесні символи-архетипи в поетичній творчості митця, здійснено аналіз впливу біблійних космогонічних та народних архетипів на поетичний дискурс постмодерну, С. Бук простежила форми нарації в романі «Подвійний Леон», К. Дорошенко, Б. Харчук з'ясували стилістичні особливості творів автора, стратегію постмодерної гри у поетичних творах митця, Ю. Калашник дослідила форми оповідності постмодерністського тексту, з'ясувала стилістико-синтаксичні властивості художнього номінування світу в оповіданнях та есе «Таке; проаналізувала структурно-семантичні особливості синтаксичних конструкцій, розглянула стилістичні прийоми експресивізації тексту, Н. Тишківська встановила прагматичну роль графічних елементів (символів, малюнків, таблиць, шрифтів, схем) на матеріалі прозових творів митця. Однак наявні дослідження не є вичерпними в дослідженні мовних особливостей творів митця. Саме це й зумовлює **актуальність** нашої наукової студії.

Мета нашої студії — здійснити лексико-семантичний аналіз ідіостилю Юрія Іздрика. Дослідження спрямоване на з'ясування особливостей використання лексичних одиниць у творах та їх семантичних відтінків, а також встановлення зв'язків між окремими лексичними одиницями у текстах Юрія Іздрика.

Визначена мета передбачає вирішення низки **завдань**:

- дослідити типи лексико-семантичних відношень у творах митця;
- з'ясувати особливості ідіостилю, дати загальну характеристику творчості Юрія Іздрика;
- схарактеризувати семантичні особливості індивідуального стилю письменника;
- проаналізувати ідіостиль Юрія Іздрика та **визначити** основні риси його лексико-семантичного складу;

Об'єктом дослідження є ідіости́ль Юрія Іздрика, а **предметом** безпосереднього аналізу обрано лексико-семантичні одиниці та особливості їх функціонування і реалізації у творах митця.

Для виконання поставлених завдань було використано **загальнонаукові методи**, з-поміж яких: описовий — для реконструювання інтенцій автора задля опису аналізованого матеріалу, а також для загальної характеристики концепції автора з огляду на ключові дослідницькі параметри; **моделювання** — з метою викладення гіпотези автора, презентування його концепції на тлі загальновідомих теорій; систематизації — з метою збирання й упорядкування фактичного матеріалу; методами аналізу, синтезу та узагальнення загалом послуговувалися, висвітлюючи теоретичні відомості нашої студії, їхню структуру, систематизування наявного емпіричного матеріалу, його кваліфікацію з визначених у дослідженні наукових тверджень, формулювання дефініцій основних понять і їх узагальнювальних тез; індукції і дедукції — з метою показати тісний взаємозв'язок у ланцюжку текст — автор (індуктивний) та автор — текст (**дедуктивний**), що дає змогу зреалізувати перехід від загальновідомих тверджень до узагальнювальних висновків про конкретні явища і, навпаки, — для узагальнення результатів дослідження. З-поміж **спеціальних лінгвістичних методів** послуговувалися такими: метод вибірки необхідних для роботи контекстів використано з метою добирання фактичного матеріалу; методом компонентного аналізу скористалися з метою встановлення структурного значення аналізованих одиниць; контекстуально-інтерпретаційний метод скерований на висвітлення авторського задуму і способу його вербальної репрезентації та дослідження лексико-семантичних зв'язків. Метод інтерпретації словникових тлумачень у тісному взаємозв'язку з компонентним аналізом, дискурсивного та контекстуально-інтерпретаційного вивчення використано з метою їх систематизування, визначення змістового наповнення лексичних одиниць в ідіости́лі митця.

Джерельною базою дослідження слугувала творча спадщина Юрія Іздрика (Твори. Див. Бібліотека української літератури — <https://www.ukrlib.com.ua>).

Наукова новизна дослідження полягає у спробі вперше в сучасній українській лінгвістиці здійснити цілісний аналіз лексико-семантичних особливостей ідіости́лю Юрія Іздрика, обравши його твори об'єктом вивчення.

Результати дослідження мають **теоретичне значення**, оскільки створюють основу для подальшого осмислення й узагальнення відомостей про ідіости́ль Юрія Іздрика та його художню манеру.

Практична цінність роботи полягає в можливості використання її матеріалів під час укладання навчальних програм з історії української літературної мови, а також для спецкурсів і семінарів, присвячених проблематиці ідіости́лю Юрія Іздрика.

Виклад основного матеріалу. Дослідження художніх творів з лексико-семантичного погляду залишається актуальним питанням сучасної лінгвістичної науки. Для розуміння й аналізу художнього тексту його зазвичай розглядають саме в такому аспекті. Причину цього вбачаємо в тому, що кожне окремо взяте слово може

поєднувати в собі декілька значень, які можуть змінюватися відповідно до контексту. Будь-яка мова має чимало багатозначних слів, тобто слів із декількома лексичними значеннями, іноді ці значення віддалені одне від одного. Такі зміни в значеннях слів роблять мову виразною, легкою, доступною для сприймання, милозвучною, що полегшує їх (слів) використання для авторів та розширює їм простір для творчості. Як, наприклад, у праці «Мова і мовознавство» А. Білецький наводив такий приклад. Лексема *місяць* має двоє основних значень: *небесне світило та місяць як відрізок часу, або коса — заплетене у дівчини волосся, сільськогосподарський інструмент, відрізок землі, що вклинюється в море* [2, с. 148]. У сучасній лінгвістиці чітко простежуємо певну тенденцію щодо ідіостилу письменників та інтерпретації закладеного у твір значеннєвого відтінку. Тобто в лінгвістиці текст кваліфікують як вербальну конструкцію для обов'язкового аналізу, без чого розкриття змісту висловленого неможливе.

Сучасна лінгвістика характеризується дослідженням мисленнєво-мовленнєвої діяльності письменників. Вивчення значень і змін тих значень, що зазнають слова, досліджує семасіологія. М. Кочерган стверджував: «**Лексико-семантична система** — одна з найскладніших мовних систем, що зумовлено багатовимірністю її структури, неоднорідністю її одиниць, різноманітністю відображених у них відношень і відкритістю для постійного поповнення новими одиницями (словами та значеннями)» [7, с. 262], ... таким чином, можна констатувати: складність у вивченні художніх творів з погляду семантичних особливостей через багатоманітність структури мовних одиниць, розширення можливостей письменників за допомогою відображення різноманітних значень, важливість проведення такого аналізу, адже саме він розкриває суть твору [там само]. Це ілюструє те, що лексика загалом становить собою систему, тому що вона надає змогу тлумачення одного слова іншим, системність та впорядкованість слів, завдяки яким відображають певний об'єктивний світ (існування в мові системи значень).

Лексико-семантичні відношення функціують доволі самостійно, оскільки вони об'єднані за значенням і посідають певне окреслене місце. Н. Бойко стверджує, що «художній текст як індивідуально-авторське цілісне утворення становить собою багаторівневу й розгалужену структуру зі складною внутрішньою організацією й самобутніми засобами вербалізації національної картини світу» [3, с. 7]. Під семантичним простором тексту передусім розуміємо розкриття його змісту. С. Проскуркіна з цього приводу зазначає: «Особливо важливим є пізнання змісту і форми (тобто глибинної й поверхневої структури) комунікативних одиниць мови — висловлень» [12, с. 61]. Слова об'єднуються за їх основним значенням і утворюють групи на основі подібності або протилежності.

Упродовж двох останніх десятиліть помітно посилилась увага до вивчення ідіостилу письменників, у зв'язку з твердженням, що саме він (*ідіостиль — уточнення наше — В. О.*) репрезентує індивідуальне світобачення автора. Посилена увага до аспекту репрезентованих письменником індивідуальних рис та пошуку

його індивідуальності у тексті твору сприяли розвитку галузі мовознавства — **ідіостилістики**. Багато літературознавців і мовознавців стверджують, що ідіостиль становить собою не тільки специфіку індивідуальної моделі світу письменника, а й частину національного світосприйняття. Попри значну кількість праць, присвячених дослідженню лінгвостилістики, питання про мову та стиль у художній літературі не одержало чіткого висвітлення, як і визначення характерних рис ідіостилю. Із текстом ідіолект та ідіостиль перебувають у досить тісному взаємозв'язку. Слід відзначити, що для ідіолекту характерне однозначне тлумачення (якщо порівнювати з визначенням ідіостилю). Ідіолект, на думку В. Папіш, «базується на індивідуальному тезаурусі текстотворця, охоплює і нейтральні, і марковані мовні знаки, насамперед лексико-семантичного та фразеологічного рівнів» [11, с. 13]. Ядром ідіолекту є передусім система предикатів. Ідіостиль, у свою чергу, відрізняється багатозначністю. Літературознавці сперечаються щодо дефініцій та розмежовування таких визначень: **ідіостиль, ідіолект та індивідуальний стиль**.

Більшість погоджуються, що ідіостиль та індивідуальний стиль вступають у синонімії відношення і можуть бути взаємозамінними, а ідіолект трактують, як мовно-виражальні засоби окремого індивіда, автора. Так, О. Семенюк кваліфікує ідіолект як складник ідіостилю. «Ідіолект — це специфічні риси мови (лексичні, граматичні, семантичні, стилістичні особливості текстів автора) [14, с. 83-84] ... тоді як ідіостиль письменника визначається системою національної мови» [там само]. Аналогічну думку висловлює В. Папіш, стверджуючи, що «ідіолект — це сукупність мовних фактів, що сформувалася на базі вроджених лінгвістичних здібностей під впливом соціалізації, індивідуальних психічних особливостей та власної інтелектуальної діяльності продуцента» [11, с. 13]. Аналізуючи ідіостиль з лексико-семантичного погляду, дослідники намагаються «витягнути» з усіх мовних одиниць максимальний смисловий результат, оскільки саме художній стиль відкриває можливість визначити неповторні риси світогляду автора. Таким чином авторське висловлювання точно виражається у сфері змісту особистого стилю письменника.

Зупинимось докладніше на дефініції ідіостилю, адже кожен науковець у цій царині пояснює це по-різному, і саме з цієї причини не існує одного чіткого визначення цього поняття. С. Єрмоленко пояснює, що «ідіостиль — це індивідуальний стиль, в якому засоби мови постають у певній системі» [1, с. 87]. Х. Дідух наголошує, що «поняття ідіостилю пов'язують з відбором мовних одиниць і різними способами їх поєднування» [4]. Він також зазначав, що «у творчості певного автора виділяються твори або тексти, між якими встановлюється відношення семантичної еквівалентності за різними текстовими параметрами: способом структурування ситуації, єдністю концепції, композиційними принципами, звуковою і ритміко-синтаксичною організацією» [4]. О. Линтвар писав, що «визначення ідіостилю залежить від певних напрямків та на чому вони фокусуються» [9]. Наведені приклади дають змогу дійти висновку, що **ідіостиль — це індивідуальний стиль, манера написання, в якій**

мова відтворюється у вигляді художнього тексту як поєднана за змістом та формою система.

Загалом ідіостиль — це поєднання усіх глибинних механізмів із метою створення тексту і текстового простору конкретним автором, які свідчать про його індивідуальність. У вузькому значенні ідіостиль належить до системи мовних і стилістичних засобів, притаманних особистості певних творчих, літературних методів. В. Папіш переконана, що «**ідіостиль — це індивідуальна система мовно-психологічних засобів, за допомогою яких продуцент моделює уявний художній світ, презентує в мові власну психологічну Я-концепцію та здійснює вплив на читача**» [11, с.13]. Сутність ідіостилу письменника базується на формуванні мовної картини світу, в якій чітко простежуємо поєднання загального й індивідуального та на тісному взаємозв'язку мови й мислення. Тому, — стверджує В. Папіш, — «ідіостильовими маркерами можна вважати авторську мовну свідомість, пов'язану з ціннісними орієнтирами особистості; емоційно-мотиваційні процеси; емоційно-сміслові домінанти; авторські саморефлексії» [там само].

На переконання О. Литвар «... для розуміння ідіостилу письменника, необхідно заглибитися в «душу» його творів, а це можливо лише після глибокого вивчення його біографії, світогляду, життєвого досвіду, психології особистості» [9]. Отже, на стиль письменника додатково часто впливають: *жанр твору, стан автора, соціальні, історичні, традиційні умови, але провідним виступають життєвий досвід та його світобачення*. Навіть у минулі епохи стилі різних авторів значно відрізняються. У такий спосіб мовна картина світу перетворюється у систему, що складається з мовних засобів, використаних автором.

Творчість Юрія Іздрика, українського поета, прозаїка, культуролога, постмодерніста, автора концептуального журнального проєкту «Четвер», представника «станіславського феномену» вважають унікальною, хоча критики інколи знаходять схожі мотиви з Ю. Андруховичем та Т. Прохаськом. Р. Харчук коментує: «Підвищений інтерес критики до Ю. Іздрика, здається, пояснюється як оригінальністю його прози, адресованої освіченому читачеві з виробленими естетичними смаками, основною ознакою якої є інтертекстуальність, так і оригінальністю особи автора» [13, с. 156]. Є. Нестерович стверджує, що «поезію Юрія Іздрика можна розподілити за тематичним спрямуванням на три групи: **вірші про кохання, вірші про життя і смерть, вірші про Бога**»[10]. «Література для мене — принаймні коли йдеться про прозу — аутопсихотерапія. Там я максимально щирий і відвертий», — висловлюється Юрій Іздрик у розмові з Євгенією Нестерович [10]. Своєрідний стиль Юрія Іздрика характеризується різноманітними рефлексіями, переліками, штучними категоріями, мовними іграми, розривністю дії, відсутністю ієрархії важливих і другорядних елементів у тексті, що призводить до ефекту фрагментарності письма. Ідіостиль Юрія Іздрика неодмінно вирізняє його мову з-поміж інших письменників, саме своєю оригінальністю він приваблює читачів. Тексти Ю. Іздрика неодноразово були предметом

дослідження, у зв'язку з інтертекстуальними елементами та унікальним ідіостилем (Е. Боєва, І. Дегтярьова, О. Назаренко).

Зазначимо, на лексичний склад творів автора суттєво впливають мовні вподобання і звички автора, а також його відчуття щодо певної теми. До того ж, завдяки аналізу, стає зрозуміло, що ключовою рисою індивідуального стилю письма Юрія Іздрика є не безпосередня комунікація з читачем, а опис світу, стану та відчуттів ліричного героя. У своїх творах митець послуговується специфічною лексикою, що допомагає створити особливу атмосферу та передати характер своїх персонажів. Його стиль — це особлива ідіоматика, заснована на поєднанні різних лексичних одиниць з унікальними конотаціями. Ідіостиль Юрія Іздрика характеризується різноманітністю та виразністю лексико-семантичних засобів. Він уміло використовує метафори, алегорії, незвичайні слова і фрази, відтінки значень слів, архаїзми й діалектизми, що створює яскраві образи та передає складність ідей і почуттів.

Лексико-семантична система художнього твору тісно пов'язана між собою певними зв'язками, так званими відношеннями, з-поміж яких виділяють **парадигматичні, синтагматичні та епідигматичні**, кожне з яких має свої особливості і певну сферу функціонування.

Парадигматичними відношеннями в лексико-семантичній системі вважаємо відношення між мовними одиницями, базуючись на спільності або протилежності їх значень за формою чи значенням або за двома ознаками одночасно. Серед парадигматичних відношень виділяють **синонімію, антонімію, паронімію, омонімію, полісемію та гіперо-гіпонімію**. Зв'язки у цьому типі відношень постають, зазвичай, у вертикальних союзах. У творах Юрія Іздрика такий тип відношень наявний, здебільшого у віршах, у прозі рідше.

Що багатший дискурс, то менше в ньому повторюється схожих лексичних одиниць або їх поєднань. Особливо важливу роль **синоніми** відіграють у художній мові, а також уживання їх фіксуємо у повсякденному мовленні. Інтерес до мови та об'єктивного ладу художніх творів за принципом синонімії відкриває можливості вникнути у зміст тексту, відчувати світогляд письменника, зрозуміти його мовні та мистецькі уподобання, виявити загальні тенденції лексичної системи. Письменник дуже часто послуговується синонімами з метою урізноманітнення та деталізації викладення інформації. Він уживає різні види синонімів, але найбільше — неповні та контекстуальні, що дають змогу письменникові не тільки збагатити текст, а й відтворити, таким методом, додаткове значення.

Із лексико-семантичного погляду, у вірші **«Ліниві та ніжні»** [6] спостерігаємо синонімії відношення між поняттями **‘ніжність’** та **‘лінь’**. На перший погляд, ці поняття можуть здатися протилежними, але в контексті вони пов'язані між собою якісно. **‘Ніжність’** виступає як головна тема, що пронизує весь текст, тоді як **‘лінь’** у цьому контексті може сприйматися як спокійне, м'яке ставлення до життя. Також відношення між словами **‘ліниві’** і **‘ніжні’** можна вважати синонімійними, оскільки обидва слова вказують на відсутність напруження, на природність та приємність. Як

синоніми кваліфікуємо лексеми **«тривоги»** та **«страх»**, ужиті автором, що показують суперечність між спокійним, збалансованим станом і станом емоційного перепаду та нестабільності.

У вірші **«Ниті між нами тонкі й невидимі»**[6] письменник використовує слова: **‘канатохідці’, ‘акробати’, ‘спайдермени невидимих нитей’**. Ці лексичні одиниці символізують високий рівень складності та ризику, що виникає при зближенні між людьми, у цьому випадку вони постають синонімами. Аналогічно до канатоходців та акробатів, які ризикують своїм життям, щоб перетнути прірву, так і відносини між людьми можуть бути небезпечними і складними.

«Коли за тобою скучаю чорно»[6] відображає сучасність письменника, оскільки він уживає слова такі, як: **‘офігенно’, ‘круто’**, що не відносяться до лексички стандартної літературної мови, якою писали до постмодерністів. Уживання у творах неологізмів є характерним для стилю письменника, що виділяє його роботи з-поміж інших.

Уживання **антонімів** у художньому творі дає змогу яскраво, виразно, контрастно зобразити стан, портрет, події, явища чи героя. Юрій Іздрик дуже часто використовує антоніми у віршах та прозі для змалювання двох боків однієї ситуації. Стилістичні функції антонімів різноманітні, адже саме з антонімів у художній літературі використовується стилістичний прийом **антитеза** — мовний зворот, за допомогою якої будується зіставлення протилежних речей. Вона (**антитеза** — *уточнення наше* — **В. О.**) робить для читача текст більш чітким, виразним та зрозумілішим. У результаті використання антонімів враження від прочитаного підсилюється, — пояснює П. Дудик [5, с. 171]. Усі антоніми вжиті автором для створення контрастів та підкреслення різниці між різними аспектами світу, який він описує в своїх творах.

У творах Юрія Іздрика часто трапляються висловлювання, що містять парадигматичні зв'язки, засновані на антонімах та синонімах. Це допомагає підкреслити певні характеристики предметів, явищ і персонажів. Наприклад, він уживає **антонімії пари ‘білий — чорний’ та ‘світлий — темний’**, щоб показати протиставлення добра і зла, яке покладено в основу сюжету.

Юрій Іздрик використовує різні види антонімів. У вірші **«Ниті між нами тонкі й невидимі»**[6] фіксуємо слово **‘прірва’** — антонім до ниті та мости, який символізує розрив у відносинах. Лексичні одиниці, що пов'язані з цим мотивом: **‘прірва’, ‘глибока’, ‘темна’**. Вони свідчать про те, що розрив між людьми значно більший, ніж може здатися.

«Коли за тобою скучаю чорно»[6] відображає різні почуття, які виникають у відносинах між людьми, і показує, що навіть у складних ситуаціях можна знайти своє щастя та задоволення. Відносини між людьми можуть бути складними, що підтверджують лексичні одиниці **‘самота’, ‘розпач’, ‘сум’, ‘зневіра’**. Але, попри це, у поезії підкреслено, що навіть коли життя не задовольняє, то все ж можна знайти щастя в спогадах про гарні спільні моменти — **«як були в саду ми і як посміхались», «віра»** тощо.

«Свій» і «чужий» — слова, що нічого не значать у поезії Юрія Іздрика «*Все, що у тебе є*» виступають у вигляді парадигматичного відношення, що передає ідею того, що поняття «свій» і «чужий» не мають значення в більш великому контексті нашого життя. Письменник використав антоніми, щоб описати дві крайності з нашого життя, оскільки тема людських цінностей посідає важливе місце в ідіостилі Юрія Іздрика.

Особливе місце у творчому доробку митця посідають **пароніми**. Інтерес до дослідження паронімів зростає відповідно до збільшення їх використання. Оскільки у ХХІ сторіччі використання у літературі **пароніміїних конструкцій** стало для більшості письменників характерною особливістю ідіостилу. Юрій Іздрик за допомоги паронімів занурює читача у глибокий семантичний аспект, в якому він відкриває для них більш розширене значення, виразніше описує явища, ситуації, почуття. За допомогою паронімів також може бути створений **каламбур**, або **парономазія**. **Пароніміїна атракція** — стилістичний прийом, у якому для порівняння поруч розташовуються слова різного походження і значення, але близькі за звучанням. Тут можуть використовуватися не лише пароніми, а й співзвучні слова, що відрізняються тематичною співвіднесеністю. Деякі науковці пояснюють парономазію, як звукову метафору, завдяки вираженому звуковому зближенню.

Слова «*пастка*» і «*пуста*», «*колія*» і «*келія*» у вірші «*Реклама і пропаганда*» [6] є паронімами. «*Пастка*» означає підступний засіб, щоб спіймати тварину або людину, а «*пуста*» — це місце, де немає жодної живої істоти або деякий період життя без діяльності. «*Колія*» — це залізнична рейка, на якій їздять потяги, або слід від коліс, а «*келія*» — це камера для утримання в'язнів. Отже, вживання цих паронімів дає змогу створювати ефект суперечності чи несподіваності за допомогою схожих слів, але з абсолютно різним лексичним значенням.

Омоніми постали невід'ємною частиною у текстах для багатьох авторів, вони зазвичай застосовуються для гри слів, виразності та збагачення тексту. Дослідники проводять аналізи над омонімами та їх створенням. На думку П. Дудика, «омоніми виникають передусім шляхом семантичного розвитку значення слів, таким чином, не завжди можна провести чітку межу між омонімами та багатозначними термінами» [5, с. 161-162]. Безперечно, лексико-семантичне значення омонімів читачі можуть зрозуміти лише з контексту.

У своєму книжковому проєкті «*Флешка. Дефрагментація*» [6] Юрій Іздрик використав досить широке за значенням слово — «*цілість*», яке у цьому випадку було вжито у словосполученні «*цілість думок*». Це слово має двоє найпоширеніших значень: **непошкодженість, внутрішню єдність, зв'язаність усіх частин**. Тобто, наші думки, почуття й ідеї часто бувають розкидані й фрагментарні, та коли ми намагаємося їх зібрати разом, можемо отримати більш повні й цілісні уявлення про світ.

Письменник уживає термін «*довіра*» для вираження стану психологічної готовності довіряти комусь або чомусь без попередньої перевірки, на основі віри в їхню надійність. З іншого боку, термін «*віра*» вживається для вираження стану психологічної готовності приймати як істину або реальність те, що не може бути підтверджено

науковими методами або спостереженнями, але може бути відчутно особисто або відомо зі спадщини культури та релігії. Віра може бути пов'язана з релігією, духовністю або філософськими настановами. У цьому контексті **‘довіра’** та **‘віра’** використовуються як омоніми, оскільки вони звучать однаково, але мають різний семантичний зміст. Автор використовує ці терміни з метою описати свої релігійні та філософські настанови, зокрема, те, як віра в Бога допомогла йому зрозуміти роль страждання і зла у світі.

Безумовно, при аналізі важливим об'єктом у семантичній структурі мовних одиниць є явище **полісемії**. Специфічне стилістично-семантичне значення багатозначної лексики визначається її вираженням у контексті, тобто поєднанням з іншими мовними одиницями. Усі прямі чи переносні значення слова є одним певним проявом думки, сприйняттям тієї чи тієї життєвої дійсності. Іншими словами, багатозначність слова — це його здатність поєднувати різну семантику.

П. Дудик зазначає, що «джерело багатозначності слів — у їх прямому і переносних значеннях (у метафорі, метонімії, синекдосі)» [5, с. 160]. А порушення у вживанні полісемійних (багатозначних) слів обов'язково призведе до зміни смислового навантаження усього речення.

У вірші **«WAIT-WAIT-WAIT»** [6] присутня полісемія в слові **‘чекання’**. Слово **‘чекання’** можна віднести до двох різних лексико-семантичних груп: перша пов'язана з процесом очікування, терпіння, протягом якого людина чекає на щось, можливо, з надією на успіх або виконання бажання, друга група пов'язана з процесом карбування (чеканення) монет або медалей. У вірші автор використовує слово **‘чекання’** у першому значенні, звертаючись до процесу очікування, що є гострою приправою до страви життя, але може бути також засадою, тому що закон сподівання може бути самообманом. Полісемія слова **‘чекання’** допомагає створити додаткове смислове навантаження поезії і відтворити важливість терпіння та надії у житті людини.

Загалом, з лексичного погляду, **гіпо-гіперонімія** є принципом лексичної побудови твору. Семантична класифікація лексем призводить до структурування лексики. О. Косович стверджує: «формування гіпо-гіперонімічних відносин є важливим компонентом категоризації та концептуалізації. Це виступає, як різновид семантичного відношення, що пов'язує лексеми з більш конкретними та загальними значеннями» [8, с. 45-46]. Отже, це спосіб структурування мовних одиниць, класифікування їх за характером слів та родо-видовими відношеннями. У своїх творах Юрій Іздрик використовує назви рослин та тварин, але гіпо-гіперонімічних відношень, навіть у абстрактних термінах, трапляється вкрай рідко.

У вірші **«Euaggelion»** [6] фіксуємо вживання гіперо-гіпонімічних відношень. Наприклад, **‘карамель’** та **‘полин’** є гіпонімами слова **‘їжа’**, яке в цьому контексті є гіперонімом. А лексема **‘морок’** може кваліфікуватися як гіпонім слова **‘темрява’**, а **‘сеім’** — як його гіперонім.

Крім того, у творах Юрія Іздрика спостерігаємо сильну парадигматичну зв'язаність слів. Наприклад, у його поезіях часто трапляються слова з тематичного

поля природи: *‘сонце’*, *‘дощ’*, *‘листя’*, *‘трава’* тощо. Ці слова взаємодіють одне з одним і доповнюють одне одного, створюючи повніше і яскравіше враження від твору.

Одним із важливих аспектів лексико-семантичного аналізу текстів є спостереження **синтагматичних зв’язків** слів та їхньої ролі у створенні автором тексту, опису персонажів тощо. У творчості відомого українського письменника Юрія Іздрика синтагматичні зв’язки дають змогу краще зрозуміти особливості його ідіостилю та специфіку мовлення. У синтагматичному аспекті Ю. Іздрик також демонструє свою високу майстерність. Він уміло поєднує слова в речення і намагається якомога точніше передати свої думки та враження. Результатом цього є вислови, що вражають своєю точністю і глибиною змісту. Крім того, варто зазначити, що Ю. Іздрик використовує різноманітні стилістичні засоби для досягнення поставленої мети. Наприклад, у його творах трапляються такі типи синтагматичних зв’язків, як **метафори**, **антитези**, **алегорії**, **порівняння**, **епітети** та ін.

Юрій Іздрик послуговується у своїх віршах не тільки загальноновживаною лексикою, але й активно використовує діалектні та архаїчні слова, що робить його стиль унікальним і виокремлює з-поміж інших сучасних поетів. Він часто вживає прикметники з позитивним забарвленням, що характеризують різні аспекти життя та природи. Наприклад, *‘сонячний’*, *‘ясний’*, *‘кришталевий’* тощо.

Яскравим прикладом синтагматичних відношень у творчості Ю. Іздрика у вірші **«Збережи в собі»**[6] є фраза **«все, що існує як чиста можливість»** — абстрактне поняття, що зберігається в межах можливості. **«Вістря холодної зради»** — відчуття болю, образи та відвертості, що можуть завдати більшої шкоди, ніж фізична рана. **«Густі переливи кольорів»** — метафоричне зображення, що передає яскравість і красу, яку можна сприймати за допомогою зору.

У вірші **«Безіменний»**[6] письменник за допомогою синтагматичних відношень створює певний змістовий контекст. **«Котяться писанки»** — обидва слова пов’язані з традицією писанки, що котяться як символ її життєвої енергії. **«Галас гульвіс»** — ці двоє слів створюють синестезію, що описує звукову характеристику дійства. **«Глиняний свій обріз»** — це різновид метафори, що створює зв’язок між божественним та земним, обмеженим світом. **«Мир — це війна»** — двоє слів, що мають протилежні семантичні значення, створюють парадоксальну ідею. Словосполучення **«Вийшов із парадигми»** описує процес виходу зі старих стандартів, концепцій і поглядів, які були раніше прийняті або застосовувалися. У поетичному контексті цей вислів може відноситися до самого бога, який, виявляється, може вийти зі своєї власної парадигми, щоб прийти до нових уявлень про себе та світ. Це може вказувати на те, що навіть божественне може бути змінним і необмеженим, і не завжди повинно підкорятися старим традиціям і догам. Усі синтагматичні відношення у цій поезії підлаштовуються під тематику Бога, притаманну стилю Ю. Іздрика.

Яскравим прикладом вираження синтагматичних зв’язків є поезія **«От ми й перебули зиму...»** [6]. Твір присвячений темі зміни природи і настрою людей з приходом нового сезону. В поезії описано, як весна пробивається через зимовий сніг і

залишає свій слід на природі. Синтагматичні відношення у цьому творі свідчать про тісні взаємини людини з довкіллям, а також про вплив природи на людське життя. Відтворення образів природи відбувається за допомогою виразної лексики, яка передає різні аспекти природи. Наприклад, у творі трапляються такі лексичні одиниці, як *‘сніг’*, *‘зима’*, *‘переліт’*, *‘авітамінозна’*, *‘болото’* тощо. Ці слова передають не тільки зовнішній вигляд природи, а й її вплив на людське життя, настрої героїв та події, що відбуваються у творі. Використано філософські відтінки, наприклад, згадується про *‘фактор іскріння’* та *‘квантові проблеми’*, що вказує на те, що автор досліджує питання складності та непередбачуваності життя.

Крім того, у творах виділяється важлива тема роботи на землі та її значення для людського життя. Лексичні засоби, пов’язані з цією темою, включають такі слова, як *‘орати’*, *‘сіяти’*, *‘жати’*, *‘доглядати’*, *‘збирати врожай’* та ін. Ці слова відображають важливість землеробства для селян та показують, як важливо дотримуватися певного циклу робіт, щоб забезпечити собі врожай.

Відношення між словами у вірші *«Збережи в собі»* [6] можна описати як **епідигматичні**. Кожне слово відображає певну ідею чи концепцію, що є важливим складником загальної теми вірша — збереження в собі найцінніших речей, які можуть бути недооцінені і невидимі зовнішнім спостереженням. Кожне слово доповнює і розширює зміст вірша, надаючи читачеві більш повну картину того, що автор має на увазі. Наприклад, слова *‘райдуга’*, *‘сріблястих свічадах’* та *‘корінням глибоким’* створюють образи й асоціації, що допомагають передати глибокий зміст твору.

Вірш *«Є час коли камінь наріжний — зброя»* [6] містить численні епідигматичні відношення, передані за допомогою різноманітних лексем, що передають взаємозв’язки між різними явищами, речами та людьми в світі. Одним із основних епідигматичних відношень є відношення часу. Вірш передає ідею про те, що все у світі залежить від часу, і кожен момент життя є цінним. Це виражається у використанні лексем, пов’язаних зі світом і часом, таких, як *‘світ’*, *‘небо’*, *‘морок’*, *‘сходу’*, *‘минуле’*, *‘майбутнє’* та ін. Також у поезії використано епідигматичні відношення, пов’язані зі ставленням людини до різних явищ і речей. Наприклад, у вірші згадуються камінь, вода, світло, темрява, миті, звір, прокляття та ін. Ці лексеми передають твердження про те, що в світі є різні речі, які можуть бути або добрими, або злими, залежно від того, як людина їх сприймає. Також у вірші міститься епідигматичне відношення між людьми, передане за допомогою лексем, таких як *‘двоє’*, *‘родовід’*, *‘молитви’*, *‘поклоніння’*, *‘любов’*, *‘щастя’* та ін. Ці лексеми втілюють ідею про те, що людина не може жити сама по собі, її життя залежить від ставлення до неї інших людей.

Висновки та перспективи дослідження. Проаналізувавши лексико-семантичні особливості ідіостилю Юрія Іздрика, стверджуємо: автор послуговується значною кількістю лексичних засобів, що надають його творам оригінальності й неповторності. Він також часто використовує слова з несподіваними семантичними відтінками, що дозволяє створювати багатоаспектні образи й асоціації. Більшість слів

передають унікальну атмосферу, описують навколишнє середовище, думки й почуття ліричного героя.

Лексико-семантичні особливості творів залежать від тематики. У творах письменника зафіксовано слова на позначення українських традицій, побуту й культури, ставлення до Бога і релігії, його відношення до питання життя і смерті. У творах часто спостерігаємо філософські відтинки, що розкривають глибинні думки та ідеї поета. Крім того, відзначаємо високий рівень інтелектуалізму. Автор уживає складні лексичні одиниці, послуговується прийомом гри слів, уміло використовує слова та вислови, що мають схожі або протилежні значення з метою створення ефектних образів і вираження своїх ідей. Слова вживаються в контексті, де їхні значення взаємодіють і узгоджуються між собою, утворюючи зв'язані структури. Використання правильних синтагматичних відношень додає текстам автора структурованості, ритмічності та виразності. Юрій Іздрик вдало поєднує слова й фрази для створення багатогранних образів, що викликають певні асоціації у читача. Усе це допомагає письменникові ефективно втілювати свої ідеї, створювати образи та поглиблювати емоційне сприйняття текстів.

Подальше дослідження передбачає аналіз граматичних особливостей творів Юрія Іздрика та вивчення взаємозв'язку вербальних і невербальних компонентів, що уможливить комплексне осмислення художніх засобів його ідіостилу з іншими творами письменників-постмодерністів.

Література

1. *Библик С. П., Ермоленко С. Я., Тодор О.* Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001. 224 с. URL: <https://archive.org/details/terminy2001>
2. *Білецький А. О.* Про мову і мовознавство: навч. посіб. Київ : Арттек, 1997. 224 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Biletskyi_AO/Pro_movu_i_movoznavstvo.pdf.
3. *Бойко Н. І.* Лексичні експресиви як стилетвірні компоненти художнього тексту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2014. № 11. С. 7–10. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22433/Boiko.pdf?sequence=1..>
4. *Дідух Х. І.* Ідіостиль як відображення авторської картини світу. URL: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm.
5. *Дудик П. С.* Стилїстика української мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2005. 368 с. URL: <http://www.tpal.com.ua/spase/osnnapr/metrob/doc/distnav/stilistika.pdf>
6. *Іздрик Ю.* Твори. Бібліотека української літератури. URL: <https://www.ukrlib.com.ua>
7. *Кочерган М. П.* Загальне мовознавство : підручник. 3-тє вид. Київ : Академія, 2010. 464 с.
8. *Косович О. В.* Гіперонімія / гіпонімія в лексико-семантичній системі мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. Т. 2, № 40. С. 45–47. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.40.2.11>.

9. *Линтвар О. М.* Індивідуальний авторський стиль (ідіостиль), ідіолект автора художнього твору. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2014. № 44. С. 160–162. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/10174/1/3_Lyntvar.docx.
10. *Нестерович Є.* Юрій Іздрик: «Правди не існує. Але чесним бути можливо». Craft. URL: <https://craftmagazine.net/yuri-izdryk/>.
11. *Паліш В. А.* Лінгвopsихоакцентуація елітарної мовної особистості: теорія, історія, дискурсивна практика : реф. дис. ... докт. філол. наук. Одеса, 2023. 36 с.
12. *Проскуркіна С.* Семантичний та синтаксичний статус компонентів простого речення в українській мові. *Філологія. Мовознавство*. 2009. С. 61-64. URL: <https://lib.chmnu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2010/119-106-13.pdf>.
13. *Харчук Р.* Сучасна українська проза. Постмодерний період : навч. посіб. Київ: Академія, 2008. 248 с.
14. *Semeniuk O.* Author's idiostyle as a reflection of the author's picture of the world. *International Humanitarian University Herald. Philology*. 2019. Vol. 39, no. 2. P. 82–85. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.2.21>.

References

1. Bybyk, S.P., Yermolenko, S.Ya. and Todor, O., 2001. *Ukrainska mova. Korotkyi tлумachnyi slovnyk lnhvistychnykh terminiv* [Ukrainian language. A concise explanatory dictionary of linguistic terms]. Kyiv: Lybid. Available at: <https://archive.org/details/terminy2001>. [in Ukrainian].
2. Biletskyi, A.O., 1997. *Pro movu i movoznavstvo* [On language and linguistics]. Kyiv: Artek. Available at: https://shron1.chtyvo.org.ua/Biletskyi_AO/Pro_movu_i_movoznavstvo.pdf. [in Ukrainian].
3. Boiko, N.I., 2014. *Leksychni ekspresyvy yak styletviirni komponenty khudozhnoho tekstu* [Lexical expressives as style-forming components of a literary text]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova*, (11), pp.7–10. Available at: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22433/Boiko.pdf?sequence=1>. [in Ukrainian].
4. Didukh, Kh.I., 2012. *Idiostyl yak vidobrazhennia avtors'koi kartyny svitu* [Idiostyle as a reflection of the author's picture of the world]. Available at: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm. [in Ukrainian].
5. Dudyk, P.S., 2005. *Stylistyka ukrainskoi movy* [Stylistics of the Ukrainian language]. Kyiv: Akademiia. Available at: <http://www.tpal.com.ua/spase/osnnapr/metrob/doc/distnav/stilistika.pdf> [in Ukrainian].
6. Izdryk, Yu., n.d. *Tvory* [Works]. Biblioteka ukrainskoi literatury. Available at: <https://www.ukrlib.com.ua>. [in Ukrainian].
7. Kocherhan, M.P., 2010. *Zahal'ne movoznavstvo* [General linguistics]. 3rd ed. Kyiv: Akademiia. [in Ukrainian].

8. Kosovych, O.V., 2019. *Hiperonimiia / hiponimiia v leksychno-semantychnii systemi movy* [Hyperonymy / hyponymy in the lexical-semantic system of language]. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Filolohiia, 2(40), pp.45–47. Available at: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.40.2.11>. [in Ukrainian].
9. Lyntvar, O.M., 2014. *Indyvidual'nyi avtors'kyi styl' (idiostyl'), idiolekt avtora khudozhnoho tvoriv* [Individual authorial style (idiostyle), idiolect of the author of a work of art]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiia"*, (44), pp.160–162. Available at: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/10174/1/3_Lyntvar.docx. [in Ukrainian].
10. Nesterovych, Ye., 2025. *Yurii Izdryk: "Pravdy ne isnuie. Ale chesnym buty mozhlyvo."* *Craft* [Yuri Izdryk: "Truth does not exist. But it is possible to be honest". *Craft*]. Available at: <https://craftmagazine.net/yuri-izdryk/>. [in Ukrainian].
11. Papish, V.A., 2023. *Linhvopsykhoaktsentuatsiia elitarnoyi movnoi osobystosti: teoriia, istoriia, dyskursyvna praktyka* [Linguopsychoaccentuation of the elite linguistic personality: theory, history, discursive practice]. Abstract of Doctoral Dissertation. Odesa: [s.n.]. [in Ukrainian].
12. Proskurkina, S., 2009. *Semantychnyi ta syntaksychnyi status komponentiv prostoho rechennia v ukrainskii movi* [Semantic and syntactic status of simple sentence components in Ukrainian]. *Filolohiia. Movoznavstvo*, pp.61–64. Available at: <https://lib.chmnu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2010/119-106-13.pdf> [Accessed 26 Jul 2025]. [in Ukrainian].
13. Kharchuk, R., 2008. *Suchasna ukrainska proza. Postmodernyi period* [Modern Ukrainian prose. Postmodern period]. Kyiv: Akademiia. [in Ukrainian].
14. Semeniuk, O., 2019. Author's idiostyle as a reflection of the author's picture of the world. *International Humanitarian University Herald. Philology*, 39(2), pp.82–85. Available at: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.2.21>. [in English].